

Rasismien ja köyhien mollaamisen aatehistoriaa

Michel Husson: *Portrait du pauvre en habit de vaurien. Eugénisme et darwinisme social*. Lausanne & Pariisi: Éditions Page 2 & Éditions Syllepse 2023. 325 s.

Michel Husson (1949–2021) oli ranskalainen marxilainen talous- ja tilastotieteilijä, joka työskenteli muun muassa Ranskan ammattiliittojen 1980-luvulla perustamassa tutkimuslaitoksessa IRES:ssä (Institut de recherches économiques et sociales). Nyt käsillä oleva teos on julkaistu postuumisti hänen ystäviensä Odile Chagnyn ja Norbert Holcblat'n viimeistelemänä, täydennettynä Laurent Cordonnier'n esipuheella ja Alain Bihrin jälkisanoina. Teos käsittelee yhteiskuntateorioita, joiden avulla on perusteltu nuivaa tai suorastaan vihamielistä suhtautumista köyhiin ja erityisesti työttömiin. Kirjan otsikko voidaan vapaasti kääntää suunnilleen näin: ”Köyhien kuvaaminen lurjuksina”.

Kyse on teorioista ja oppirakennelmista, joissa köyhyyden ja työttömyyden syyt nähdään tavalla tai toisella köyhissä ja työttömissä itsessään. Yksi tällainen aatesuunta oli 1800-luvulla kehitetty sosiiaalidarwinismi, joka kuvasi yhteiskunnan elämää olemassaolon taisteluksi, jossa kelvollisimmat yksilöt menestyvät ja jossa heikosti pärjäävät joutuvat ja joutavatkin häviölle. Hussonin mukaan nykyajan työttömyysteorioissa ”on olemassa sosiiaalidarwinismin pysyvä houkutus, joka palaa takaisin enemmän tai vähemmän

eufemistisissa muodoissa” (15).

1700- ja 1800-luvun yhteiskunta-ajattelussa oli tavanomaista esittää köyhyys joko köyhien omana synnä tai sitten välttämättömyytenä, jotta köyhät suostuisivat olemaan työteliäitä ja ahkeria. Brittiläinen tiedemies ja pastori Joseph Townsend (jota Marxkin kommentoi *Pääoman* I osassa) katsoi, että nälkä on lakeja parempi pakote, jos halutaan, että köyhät ovat ahkeria ja uutteria (38). Hän vastusti köyhien auttamiseksi säädettyjä lakeja, koska ne hänen mielestään tuhosivat ”Jumalan luoman järjestyksen, harmonian, kauneuden ja symmetrian” (36).

Ranskalainen tehtaanomistaja Étienne Mayet kirjoitti vuonna 1786, että teollisuuden menestys edellyttää, että työläiset eivät koskaan rikastu ja että he heillä on vain se, mitä välttämättä tarvitaan ravinnoksi ja pukeutumiseen (40). Englannissa agrologi Arthur Young kirjoitti vuonna 1771, että vain idiotit eivät ymmärrä, että alemmat yhteiskuntaluokat on pidettävä köyhydessä, tai niistä ei koskaan tule uutteria (89).

Poliittista taloustiedettä popularisoinut filosofi ja kirjailija Bernard Mandeville, jota Marx myös kommentoi, katsoi, että köyhät eivät tarvitse koulutusta. ”Jokainen tunti, jonka köyhän lapset käyttävät kirjojen lukemiseen, on kokonaan menetettyä aikaa yhteiskunnalle” (42). Husson kiinnittää huomiota siihen, että nykyajan uusliberalismin oppi-isiin kuuluva Friedrich von Hayek siteeraa eräässä artikkelissaan hyväksyvästi Mandevillea kuvaten tätä merkittäväksi talousliberalismin teoreetikoksi.

Englannin köyhyyslait (niin sanotut Speenhamlandin lait vuodelta 1795) olivat monien kiistojen aiheena. Köyhyyslaki turvasi perheille eräänlaisen takuutulon, joka oli sidottu leivän hintaan ja perheen kokoon. Vuonna 1834 julkaistussa virallisessa raportissa köyhyyslakien väitettiin tuhoavan työmoraalin ja aiheuttavan laiskuutta, tietämättömyyttä ja epärehellisyttä. (78). Husson kiinnittää huomiota siihen, miten Yhdysvalloissa presidentti Reaganin aikana vuonna 1986 eräässä virallisessa raportissa samankaltaisin sanankääntein väitettiin sosiaaliavun aiheuttavan riippuvuutta sosiaaliturvasta ja haluttomuutta hakeutua työmarkkinoille (78).

Husson selostaa kirjassaan myös reaktioita Irlannin vuosina 1845–1851 kokemaan nälänhätään. Vapaakauppaideologit katsoivat, että valtion ei tule auttaa irlantilaisia selviytymään. Nälänhätä nähtiin jopa jumalan antamana opetuksena irlantilaisille, jota kuvattiin perverssiksi, egoistiseksi ja epävakaaksi kansaksi. Nälänhätä nähtiin toisinaan myös yhtenä todistuksena Malthusin väestöteorialle. Siinä köyhyyden syyksi selitetään liiallinen väestönkasvu. Liian nopeaan väestönkasvuun olisivat taasen köyhät itse syyllisiä. Myös Malthus arvosteli Englannin köyhyyslakeja, koska ne hänen mielestään siirsivät vastuuta lisääntymisestä pois kansalaisilta itseltään.

Husson kiinnittää huomiota siihen, että 1800-luvun lopulla kirjallisuuteen ilmestyi käsitys siitä, että on olemassa ihmisiä, joita ei voi työllistää (*inemployables*) ja jotka siten ovat taloudellisesti arvot-

tomia (*economically worthless*). Tällainen ajattelutapa vie kohti rodunjalostusteorioita, joiden mukaan väestökehitystä eri tavoin sääntelemällä turvattaisiin riittävän ”laadukas” väestö. Fabian Societyn Sidney Webb näki uhkana sen, että annettaessa ”huonolaatuisen” väestönosan vapaasti lisääntyä, Englanti joutuisi irlantilaisten ja juutalaisten valtaan (183). Tämä on esimerkki siitä, että myös joissakin sosialistisissa piireissä rodunjalostuksella ja rasismilla oli kaikupohjaa 1900-luvun alussa. Husson mainitsee, että John Maynard Keynes oli brittiläisen Eugenics Societyn puheenjohtaja vuosina 1937–1945, joskaan rodunjalostusopeilla ei Hussonin mukaan ollut vaikutusta Keynesin talusteoriaan.

Husson esittää myös lukuisia esimerkkejä siitä, miten tunnetut talous- ja tilastotieteilijät kuten Vilfredo Pareto, Karl Pearson ja Corrado Gini esittivät rasistiseksi tai sosiaalidarwinistisiksi tulkittavia teesejä tai muulla tavalla köyhiä halveksivia teorioita. Esimerkiksi nykyajankin taloustieteessä usein siteerattu Pareto katsoi, että köyhien sosiaaliapuun kerätyt verot ovat työläisille rasite, joka useimmiten tukee laiskureita (242). Pareto oli myös naisten vapautumisen vastustaja kuvaten feminismiä rikkaiden sairaudeksi (243).

Laurent Cordonnier’n esipuheesta ilmenee, että Hussonin tarkoitus oli käsitellä kriittisesti myös nykyajan työttömyysteorioita ja pyrkiä osoittamaan miten niihin liittyy täystyöllisyyden tavoitteesta luopuminen. Valitettavasti Husson ei kuitenkaan ehtinyt viedä projektiaan loppuun, mutta keskeneräisenäkin kirja

on mielenkiintoinen aate- ja teorianhistoriallinen katsaus. Sen ohella, että Husson dokumentoi lukuisten teoreetikkojen rassistisia, sosiaalidarwinistisia tai muulla tavoin köyhien ja työttömien alempiarvoisuutta julistavia lausuntoja, hän esittää myös lyhyitä yhteenvetoja Marxin, Engelsin ja muiden tutkijoiden kriittisistä kommenteista. Kirjan aihepiiri tuntuu ajankohtaiselta nykyhetken Suomessa, jossa kovia leikkauksia kohdistetaan sosiaaliturvaan ja erityisesti työttömyysturvaan ja jossa leikkauksia perustellaan muun muassa työttömyyden vapaaehtoisuutta olettavilla laskentamalleilla. Muis-tettakoon myös Juhana Vartiaisen pu-heenvuorot, joissa hän vertasi työttömiä

rikkaruohoihin ja puolusti teorioita, joiden mukaan työttömyys on vapaaehtois-ta, työttömien rationaalisten valintojen tulosta (ks. Vartiainen 2019).

Pertti Honkanen

DOI – <https://doi.org/10.55294/tk.144392>

Tutkimus & kritiikki on lisensoitu
Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-
EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä.

LÄHTEET

VARTIAINEN, J. (2019). *Suomalaisen talousajattelun kritiikki*. Helsinki: Otava.